

ТЕХНИЧЕСКИ УНИВЕРСИТЕТ - ГАБРОВО
ФАКУЛТЕТ „ЕЛЕКТРОТЕХНИКА И ЕЛЕКТРОНИКА”

Приета с решение на ФС
Протокол № 6/27.07.2020г.

Утвърдил
Декан:
/проф. д-р инж. Зв. Ненова/

У Ч Е Б Н А П Р О Г Р А М А

По дисциплината: **ИЗКУСТВЕН ИНТЕЛЕКТ**
включена в учебния план на специалност:
СОФТУЕРНО И КОМПЮТЪРНО ИНЖЕНЕРСТВО
Образователно-квалификационна степен: **БАКАЛАВЪР**
Област на висше образование: **ТЕХНИЧЕСКИ НАУКИ**
Професионално направление:
КОМУНИКАЦИОННА И КОМПЮТЪРНА ТЕХНИКА /шифър 5.3/.
Професионална квалификация:
„КОМПЮТЪРЕН ИНЖЕНЕР”
Форма на обучение: **РЕДОВНА И ЗАДОЧНА**
Катедра: **„КОМПЮТЪРНИ СИСТЕМИ И ТЕХНОЛОГИИ”**

ГАБРОВО
2020 г.

I. ИЗВАДКА ОТ УЧЕБНИЯ ПЛАН

Учебна дисциплина	Семестър	Хорариум Л+СУ+ЛУ	Курсова работа (проект)	Форма на контрол
Изкуствен интелект РО	VII	30+0+30	-	И
Изкуствен интелект ЗО	VII	15+0+15	-	И

РО – редовна форма на обучение.

ЗО – задочна форма на обучение.

II. АНОТАЦИЯ

Дадената дисциплината е предназначена да представи и осигури базови знания на студентите за научно-приложната област “Изкуствен интелект”. Изложеният материал е ориентиран към разглеждане на областите на използване и задачите, решавани от системите с изкуствен интелект, представянето на знанията и тяхното формализиране, основните методи за логически извод, пространство на състоянието на проблема, търсене на решение на проблема и основни алгоритми за търсене при решаване на неструктурирани задачи. Наред с теоретическия материал се разглеждат и практическите аспекти на разработването и използването на подобни системи

Целта на дадената учебна дисциплина е да се запознаят студентите с проблематиката на интердисциплинарната научно-приложната област “Изкуствен интелект”, предмета на дисциплината, задачите, основните подходи и техники за изграждане на подобни системи.

След успешно завършване на курса по дисциплината, студентите следва добре да познават основните задачи и области на използване на системите с изкуствен интелект; представянето на знанията и базовите алгоритми за търсене на решения в пространството на състоянието на проблема; приложните аспекти на разглежданата научно-практическа област.

Входни връзки: Компютърни архитектури, Организация на компютъра, Операционни системи.

Изходни връзки: Функционално програмиране, Интернет на нещата, Машинно обучение.

III. СЪДЪРЖАНИЕ НА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА

№	Теми на лекциите и упражненията	Часа	
		РО	ЗО
1	2	3	4
	МОДУЛ I: ВЪВЕДЕНИЕ В ПРЕДМЕТНАТА ОБЛАСТ. ПРЕДСТАВЯНЕ НА ЗНАНИЯТА. – 20 ч. (12+0+8) Лекции – 12 (6) часа, Семинарни упражнения 0 часа, Лабораторни упражнения - 8 (4) часа.	20	10
	А. Лекции	12	6
1.1	Системи с изкуствен интелект. Основни определения. Преглед на развитието	2	1
1.2	Представяне на знанията. Семантични мрежи. Преход към логическото програмиране. Предикати. Предикатна логика. Квантори за общност и съществуване.Тройки “Обект-Атрибут-Стойност”. Правила. Фреймове. Представяне на несигурни знания.	2	1
1.3	Пропозиционна логика. Същност. Основни закони. Основни логически съюзи в пропозиционната логика. Преобразуване на логически изрази. Импликация. Същност и възможност за използването ѝ като правило за извод.	4	2
1.4	Предикати. Предикатна логика. Квантори за общност и съществуване.	2	1
1.5	Клаузна форма. Определение. Основни етапи за преобразуване на логически изрази в клаузна форма.	2	1
	Б. Семинарни упражнения		
	В. Лабораторни упражнения	8	4
1.1	Представяне на знанията	4	2
1.2	Задачи от пропозиционната и предикатна логика	2	1
1.3	Преобразуване на логически изрази в клаузна форма.	2	1
	МОДУЛ II : МЕХАНИЗЪМ ЗА ЛОГИЧЕСКИ ИЗВОД. ПРОСТРАНСТВО НА СЪСТОЯНИЯТА. ТЪРСЕНЕ В ПРОСТРАНСТВОТО НА СЪСТОЯНИЯТА – 16ч. (8+0+8) Лекции – 8 (4) часа, Семинарни упражнения 0 часа, Лабораторни упражнения - 8 (4) часа.	16	8
	А. Лекции	8	4
2.1	Механизъм за извод. Метод на резолюцията. Правила за извод. Modus ponens. Modus tollens. Извод в права и обратна посока.	2	1
2.2	Извод в условията на несигурност. Общи положения и класификация на основните подходи. Байесов подход. Размити множества и размита логика. Немонотонна логика. Многозначна логика.	2	1
2.3	Пространство на състоянията. Представяне на пространството на състоянието. Задача на търсенето на решение	2	1
2.4	Алгоритми за търсене на решение в пространството на състоянията. Търсене в дълбочина Търсене в ширина. Евристични алгоритми за търсене.	2	1
	Б. Семинарни упражнения		
	В. Лабораторни упражнения	8	4
2.1	Приложение на метода на резолюцията за логически извод	2	1
2.2	Логически извод в средата на PROLOG	4	2
2.3	Евристични алгоритми	2	1
	МОДУЛ III: НЕВРОННИ МРЕЖИ. ГЕНЕТИЧНИ АЛГОРИТМИ. ПЛАНИРАНЕ. ЕКСПЕРТНИ СИСТЕМИ – 24ч. (10+0+14) Лекции – 8 (5) часа, Семинарни упражнения 0 часа, Лабораторни упражнения - 14 (7) часа	24	12

	А. Лекции	10	5
3.1	Базови знания за невронни мрежи.	4	2
3.2	Задачата за планиране в системите с изкуствен интелект. Средства за планиране на действията. Приложение.	4	2
3.3	Експертни системи.	2	1
	Б. Семинарни упражнения		
	В. Лабораторни упражнения	14	7
3.1	Работа с невронни мрежи. Построяване и обучение на невронни мрежи	6	3
3.2	Работа с експертни системи	4	2
3.3	Решаване на задачи за планиране на действията	4	2
	Общо	60	30

IV. ФОРМИ НА КОНТРОЛ НА ЗНАНИЯТА

Семестриалният изпит е писмен. По време на изпита студентите попълват тест и решават задачи.

Тестът включва въпроси от учебния материал, разглеждан на лекции и лабораторни упражнения. За всеки верен отговор се дават точки. Регламентиран е броят на точките за всяка оценка по шестобалната система.

Задачите се оценяват също по точки с предварително уточнен регламент.

Окончателната оценка се формира на база оценките от теста, задачите и текущия контрол.

ЛИТЕРАТУРА

А. Основна

1. Тодоров Г. С. и др. Въведение в системите с изкуствен интелект. София, Издателство на Министерството на отбраната "Св. Георги Победоносец", 1996.
2. Тодоров Г. Системи с изкуствен интелект. - Терминологичен речник, София, Пеликан, 1996.
3. Тодоров Г. Изкуствен интелект. В.Търново, Фабер, 2005, 223 с.
4. Тодоров Г., М.Тодорова. Системи с изкуствен интелект, издателство ВТУ,2006, 160 с.
5. Изкуствен интелект- проблеми и приложения. Под редакцията на Иван Попчев и Людмил Даковски. София, Техника, 1990.
6. Shukla, N. , Machine learning with TensorFlow. Manning Publications Co., 2018
7. Джексон П. Въведение в "Експертните системи. Издателският дом "Вилъмс", 2001
8. Luger G.F. and W.A.Stubblefield. Artificial Intelligence: Structures and Strategies for Complex Problem Solving. Addison-Wesley, 4-th ed., 2002.

Б. Допълнителна

1. Стерлинг Л, Щапино Э. Искусство програмирования на языке ПРОЛОГ. Москва, Мир, 1990.
2. Гаврилова Т.А., В.Ф. Хорошевский. Базы знаний интеллектуальных систем, Петербург, "Питер", 2000
3. Dean, Allen, Aloimonos, AI:Theory and Practice, Benjamin Cumming, 1995.

Съставил:

/ проф. д-н. инж. Р. Иларионов /

Програмата е приета от КС на катедра КСТ с Протокол №8/07.07.2020г.

Ръководител катедра:

/доц. д-р инж. В. Кукенска/

**ТЕХНИЧЕСКИ УНИВЕРСИТЕТ – ГАБРОВО
ФАКУЛТЕТ „ЕЛЕКТРОТЕХНИКА И ЕЛЕКТРОНИКА”**

Приета с решение на ФС
Протокол № 6/27.07.2020г.

Утвърдил
Декан:
/проф. д-р инж. Зв. Ненова /

ХАРАКТЕРИСТИКА

**НА ДИСЦИПЛИНАТА „ИЗКУСТВЕН ИНТЕЛЕКТ”
ЗА СПЕЦИАЛНОСТ „СОФТУЕРНО И КОМПЮТЪРНО ИНЖЕНЕРСТВО”**

форма на обучение – редовна

Обучаваща катедра: „Компютърни системи и технологии”

Образователно-квалиф. степен: Бакалавър	Вид на дисциплината: Задължителна	№ по учебен план 36	Година: 4
Семестър: VII	Брой кредити: 5	Водещ преподавател: Проф. д-р инж. Райчо Тодоров Иларионов	
Цел на курса: Целта на дадената учебна дисциплина е да се запознаят студентите с проблематиката на интердисциплинарната научно-приложната област “Изкуствен интелект”, предмета на дисциплината, задачите, основните подходи и техники за изграждане на подобни системи.			
Необходими условия: Лекционна зала, лабораторна зала с компютърни системи с достъп до Интернет, прожектор, фирмена литература.			
Съдържание на курса: Основни модули от курса на обучение са: Въведение в предметната област. Представяне на знанията; Базови формални системи в изкуствения интелект; Механизъм за логически извод. Пространство на състоянията. Търсене в пространството на състоянията; Невронни мрежи. Генетични алгоритми. Планиране. Експертни системи.			
Препоръчителна литература:			
<ol style="list-style-type: none"> Тодоров Г. С. и др. Въведение в системите с изкуствен интелект. София, Издателство на Министерството на отбраната “Св. Георги Победоносец”, 1996. Тодоров Г. Системи с изкуствен интелект. - Терминологичен речник, София, 1996. Тодоров Г. Изкуствен интелект. В.Търново, Фабер, 2005, 223 с. Тодоров Г., М.Тодорова. Системи с изкуствен интелект, издателство ВТУ, 2006, 160 с. Изкуствен интелект- проблеми и приложения. Под редакцията на Иван Попчев и Людмил Даковски. София, Техника, 1990. Shukla, N. , Machine learning with TensorFlow. Manning Publications Co., 2018 			
Методи на преподаване: Лекции, лабораторни упражнения, протоколи, решаване на индивидуални задачи, електронни фирмени каталози, приложни програмни среди от предметната област			
Методи на оценяване: Семестриалният изпит е писмен.			
Кредити по видове дейност:			
Аудиторна заетост: (30 часа л+30 часа лу, общо 60 часа): 2,4 кредита			
Извънаудиторна заетост: (70 часа): 2,6 кредита			
Д.2 Посещение на библиотека - 0,2к., Д.4 Подготовка на протоколи - 0,2к., Д.7 Подготовка за изпит – 1к., Д.14 Работа в интернет - 0,4к., Д.15 Домашни работи от различен тип - 0,4к., Д.23 Консултация с преподавател – 0,4к.			
Език, на който се преподава: български			

Програмата е приета от КС на катедра КСТ с Протокол №8/07.07.2020г.

Ръководител катедра:
/доц. д-р инж. В. Кукенска/

ТЕХНИЧЕСКИ УНИВЕРСИТЕТ – ГАБРОВО
ФАКУЛТЕТ „ЕЛЕКТРОТЕХНИКА И ЕЛЕКТРОНИКА”

Приета с решение на ФС
Протокол № 6/27.07.2020г.

Утвърдил
Декан:
/проф. д-р инж. Зв. Ненова /

ХАРАКТЕРИСТИКА

НА ДИСЦИПЛИНАТА „ИЗКУСТВЕН ИНТЕЛЕКТ ”
ЗА СПЕЦИАЛНОСТ „СОФТУЕРНО И КОМПЮТЪРНО ИНЖЕНЕРСТВО”

форма на обучение – задочна

Обучаваща катедра: „Компютърни системи и технологии”

Образователно-квалиф. степен: Бакалавър	Вид на дисциплината: Задължителна	№ по учебен план 36	Година: 4
Семестър: VII	Брой кредити: 5	Водещ преподавател: Проф. д-р инж. Райчо Тодоров Иларионов	
Цел на курса: Целта на дадената учебна дисциплина е да се запознаят студентите с проблематиката на интердисциплинарната научно-приложната област “Изкуствен интелект”, предмета на дисциплината, задачите, основните подходи и техники за изграждане на подобни системи.			
Необходими условия: Лекционна зала, лабораторна зала с компютърни системи с достъп до Интернет, прожектор, фирмена литература.			
Съдържание на курса: Основни модули от курса на обучение са: Въведение в предметната област. Представяне на знанията; Базови формални системи в изкуствения интелект; Механизъм за логически извод. Пространство на състоянията. Търсене в пространството на състоянията; Невронни мрежи. Генетични алгоритми. Планиране. Експертни системи.			
Препоръчителна литература: 1. Тодоров Г. С. и др. Въведение в системите с изкуствен интелект. София, Издателство на Министерството на отбраната “Св. Георги Победоносец”, 1996. 2. Тодоров Г. Системи с изкуствен интелект. - Терминологичен речник, София, 1996. 3. Тодоров Г. Изкуствен интелект. В.Търново, Фабер, 2005, 223 с. 4. Тодоров Г., М.Тодорова. Системи с изкуствен интелект, издателство ВТУ,2006, 160 с. 5. Изкуствен интелект- проблеми и приложения. Под редакцията на Иван Попчев и Людмил Даковски. София, Техника, 1990. 6. Shukla, N. , Machine learning with TensorFlow. Manning Publications Co., 2018			
Методи на преподаване: Лекции, лабораторни упражнения, протоколи, решаване на индивидуални задачи, електронни фирмени каталози, програмни среди за проектиране.			
Методи на оценяване: Семестриалният изпит е писмен.			
Кредити по видове дейност: Аудиторна заетост: (15 часа л+15 часа лу, общо 30 часа): 1,2 кредита Извънаудиторна заетост: (95 часа): 3,8 кредита Д.3.Задания за извънаудиторно решаване на задачи – 0,5к., Д.4.Подготовка на протоколи - 0,2к., Д.5.Самостоятелна работа с обучаващи програми – 0,1к., Д.7 Подготовка за изпит – 1,3к., Д.10 Работа върху курсови задачи – 0,5к., Д.14 Работа в интернет - 0,4к., Д.15 Домашни работи от различен тип - 0,4к., Д.23 Консултация с преподавател – 0,4к.			
Език, на който се преподава: български			

Програмата е приета от КС на катедра КСТ с Протокол №8/07.07.2020г.

Ръководител катедра:
/доц. д-р инж. В. Кукенска/

ВЪПРОСНИК

по „ИЗКУСТВЕН ИНТЕЛЕКТ”

за студентите от специалност „Софтурно и компютърно инженерство”,
редовна и задочна форма на обучение, образователно-квалификационна степен „бакалавър”

МОДУЛ I : ВЪВЕДЕНИЕ В ПРЕДМЕТНАТА ОБЛАСТ. ПРЕДСТАВЯНЕ НА ЗНАНИЯТА

- 1.1. Системи с изкуствен интелект. Основни определения. Преглед на развитието.
- 1.2. Представяне на знанията. Семантични мрежи. Преход към логическото програмиране.
- 1.3. Предикати. Предикатна логика. Квантори за общност и съществуване.
- 1.4. Пропозиционна логика. Същност. Основни закони.
- 1.5. Преобразуване на логически изрази. Импликация.
- 1.6. Фреймове. Представяне на несигурни знания.
- 1.7. Клаузна форма. Определение. Основни етапи за преобразуване на логически изрази в клаузна форма.

МОДУЛ II : МЕХАНИЗЪМ ЗА ЛОГИЧЕСКИ ИЗВОД. ПРОСТРАНСТВО НА СЪСТОЯНИЯТА. ТЪРСЕНЕ В ПРОСТРАНСТВОТО НА СЪСТОЯНИЯТА

- 2.1. Механизъм за извод. Метод на резолюцията. Правила за извод. Извод в права и обратна посока.
- 2.2. Извод в права и обратна посока. Извод в условията на несигурност.
- 2.3. Размити множества и размита логика.
- 2.4. Немонотонна логика. Многозначна логика.
- 2.5. Пространство на състоянията. Представяне. Търсене на решение.
- 2.6. Алгоритми за търсене на решение в пространството на състоянията.
- 2.7. Евристични алгоритми за търсене.

МОДУЛ III : НЕВРОННИ МРЕЖИ. ГЕНЕТИЧНИ АЛГОРИТМИ. ПЛАНИРАНЕ. ЕКСПЕРТНИ СИСТЕМИ

- 3.1. Базови знания за невронни мрежи.
- 3.2. Планиране в системите с изкуствен интелект. Средства за планиране на действията.
- 3.3. Експертни системи.

ЛИТЕРАТУРА

А. Основна

1. Тодоров Г. С. и др. Въведение в системите с изкуствен интелект. София, Издателство на Министерството на отбраната “Св. Георги Победоносец”, 1996.
2. Тодоров Г. Системи с изкуствен интелект. - Терминологичен речник, София, Пеликан, 1996.
3. Тодоров Г. Изкуствен интелект. В.Търново, Фабер, 2005, 223 с.
4. Тодоров Г., М.Тодорова. Системи с изкуствен интелект, издателство ВТУ, 2006, 160 с.
5. Изкуствен интелект- проблеми и приложения. Под редакцията на Иван Попчев и Людмил Даковски. София, Техника, 1990.
6. Shukla, N. , Machine learning with TensorFlow. Manning Publications Co., 2018
7. Джексон П. Введение в “Експертные системы. Издательский дом “Вильямс”, 2001

Б. Допълнителна

1. Стерлинг Л, Щапино Э. Искусство программирования на языке ПРОЛОГ. Москва, Мир, 1990.
2. Гаврилова Т.А., В.Ф. Хорошевский. Базы знаний интеллектуальных систем, Петербург, “Питер”, 2000
3. Dean, Allen, Aloimonos, AI:Theory and Practice, Benjamin Cumming, 1995.

Съставил:

/ проф. дтн. инж. Р. Иларионов /